

текстах («Блакитна троянда», «Місто смутку») можна спостерігати зближення мотивів хвороби й творчості.

У подальших поетичних спробах авторки дедалі більше присутні напівреальнінапіввигадані образи примар, муз, геніїв. В окремих поезіях спостерігаємо катастрофізм історії й псевдооптимізм як характерні риси доби, суголосні з внутрішніми світовідчуттями Лесі Українки. У вірші «Саул» і драматичній поемі «Кассандра» наявна інтерпретація пророчого дару як кари, прокляття, випробування духу. Врешті в драмах «Лісова пісня» й «Одержима» авторка застосовує концепт оприявлення візіонеризму в любові. Важливим є розуміння генези написання драматичної поеми «Орґія». Вона пов'язана з полемікою з В. Винниченком, зокрема його прагненням реалізувати себе в російській літературі. Леся Українка висловлює категоричне невдоволення таким рішенням, сперечається щодо можливості балансування між громадянським обов'язком та особистою вигодою. Драма «Орґія» – це реакція на тих письменників, які зрікаються рідного заради ласого чужого. Моральний імператив авторки втілюється в образі Антея – головного героя «Орґії», незламного митця, який ставить громадянський обов'язок і служіння істинному мистецтву вище інших благ. Винниченко за рік відповідає колезі по цеху романом «Хочу!», в якому висловлює власні внутрішні переживання й трансформації. Розвиток образу Андрія Халепи віддзеркалює події з життя самого автора, адже перед нами розгортається шлях повернення російського поета до утвердження на рідній землі.

У Автопсихологізмі прози Лесі Українки простежується не лише особистий досвід авторки, але й досвід її персонажів, те, як ці досвіди переплітаються і взаємодіють. Окрім цього, можна виділити кілька основних шляхів розвитку психологізму в автобіографічних прозових текстах Українки: співіснування досвіду авторки й досвіду текстів; стосунки «матері-доньки»; становлення нової жінки; діалог між творчістю самої авторки та історично-культурною традицією; звідси – концепт інакшості, авторської відчуженості; в пізніх прозових текстах – відмежування хвороби й творчості, завершення формування авторського «я», суголосного з еволюцією персонажів. Отже, можна дійти висновку, що творчість Лесі Українки пронизана автобіографізмом. У своїх текстах Українка переживала й розкривалася, втілювала приховані бажання й імпульси, полемізувала, реагувала, сповідалася й формувалася і як митець, і як особистість.

Безумовно дослідники-літературознавці ще неодноразово звертатимуться до творчості геніальної письменниці, розкриваючи її для нащадків з нових, неясних ракурсів і поринаючи в усе нові й нові глибини розуміння її текстів.

Література

1. Агеєва В. Жіночий простір: феміністичний дискурс українського модернізму. К.: Факт, 2003.
2. Вісич А. До питання про психологізм прози Лесі Українки. *Вчені записки ТНУ ім. В. Вернадського*. 2011. № 1, ч. 2. С. 201-205.

ЗЕЛІК Оксана

ЛЕСЯ УКРАЇНКА ЯК ПАЛІМПСЕСТ (ОКСАНА ЗАБУЖКО ПРО ЛЕСЮ УКРАЇНКУ У РОЗМОВІ З ІЗОЮ ХРУСЛІНСЬКОЮ)

Оксана Забужко протягом тривалого часу пропонує варіанти прочитання / перепрочитання біографії, творів, соцікультурного представлення Лесі Українки для широкого кола читачів. «Інтелектуальним бестселером» стала її книжка «Notre Dame

d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій» (2007), у 2020 р. вийшла в світ «Апокриф. Чотири розмови про Леся Українку» Оксани Забужко та Блаженнішого Святослава Шевчука, Забужко пропонує варіанти деконструкції радянського міфу про Леся Українку у численних інтерв'ю, виступах, публічних лекціях.

У 2014 р. вийшла книга розлогого інтерв'ю польської журналістки Ізи Хруслінської з Оксаною Забужко «Український палімпсест», за жанром – це інтерв'ю-ріка. Оксана Стефанівна так характеризує цей жанр: «...плин живої думки, потік монологу, добутий на світ і любовно-зацікавлено підтримуваний і скеровуваний співрозмовцем» [1, с. 3]. Такі інтерв'ю розглядають на межі журналістики та літератури факту. Розлога розмова двох інтелектуалок про тяглість української культурної традиції, ключових персоналій української історії та культури, формування українського інтелектуального середовища.

Сьомий розділ книги називається «Втрачена Україна». Ледь не на початку розмови Оксана Забужко зізнається: «Для мене іконографічним образом цієї втраченої України є Леся Українка» [1, с. 187]. Відправною точкою розмови стала книжка «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій». Проте Іза Хруслінська не лише веде мову про книжку, а й залучає ширші культурні й історичні контексти. Співрозмовниці разом намагаються «звільнити» Леся Українку від різних нашарувань, дошукатися її у текстах, листах, публічних висловлюваннях, поведінкових маркерах. Їхня розмова зосереджена навколо таких ключових тем: культурний та історичний контексти, які затребували актуалізацію постаті Лесі Українки, вписаність постаті у європейську культуру, лицарська культура на українському ґрунті, середовище, з якого походила Леся Українка, культурний родовід поетки, образ Лесі Українки у сучасному публічному просторі, вплив творів Лесі Українки на формування сучасної феміністичної думки. Очевидно, що ця розмова – лише один із багатьох можливих варіантів представлення образу письменниці.

Іза Хруслінська підкреслює, що Леся Українка залишається у Польщі до сьогодні майже невідомою, а мова йде про письменницю, яка і визначає європейськість української культури. Тому відповіді Оксани Забужко, орієнтовані на читача із польського культурного середовища, мають на меті не лише представити мисткиню, а й хоча б побіжно окреслити важливі і знакові для розуміння глибини її творчості культурні й історичні контексти.

Дослідниця наголошує, що для неї під час роботи над книгою «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій» був важливим «пошук (курсив наш – О. З.) відповіді на питання, ким же була справжня Леся Українка» [с. 187]. Тим самим авторка підкреслює, що цей процес триває, і кожен може пройти своїм шляхом пізнання «справжньої Лесі Українки». «Мені йшлося про те, щоб показати Леся Українку як митця, чийм завданням було добути верхній рівень української культури, зробивши її таким чином повноцінно національною, а не лише культурою одного суспільного класу», – зауважує Оксана Стефанівна [с. 196].

Оксана Забужко вбачає шлях пошуку «справжньої Лесі Українки» через перепрочитання її текстів. Тут і віднаходження загублених сюжетів в українській і європейській культурі, і глибока письменницька інтуїція, яка відчувала і пропонувала версії представлення важливих для світової культури ХХ ст. тем. Оксана Стефанівна послідовно доводить, що читач, який був здатен розкодувати тексти Лесі Українки, з'явився в Україні лише в 1920-х. «Вона писала так, ніби Україна вже була модерною державою з власною інтелігенцією, вивченою по власних університетах», – уважає дослідниця.

Забужко демонструє, наскільки твори Лесі Українки суголосні інтелектуальним ідеям ХХ ст: «... випереджаючи свою епоху, показала важливе явище, на яке в світі

звернули увагу щойно у 1970-х рр. <...> тоді вперше зауважили, що жіноча влада може бути так само зловжитою і небезпечною, як і чоловіча» («Кассандра») [с. 204-205], «створила реверсію традиційного образу Дон Жуана. <...> а Донна Анна, яку в творах інших митців показано як жертву, має якраз чоловічі риси, традиційно приписувані Дон Жуанові» («Камінний господар») [с. 201] та ін.

У розмові з Ізою Хруслінською Оксана Забужко ретельно знімає ідеологічні нашарування навколо образу Лесі Українки, спростовує (чи витворює нові) міфи, спокушає сучасним прочитанням творів письменниці. Разом із тим образ Лесі Українки залишається палімпсестом, який лише проступає через дослідницькі інтерпретації.

Література

1. Український палімпсест. Оксана Забужко в розмові з Ізою Хруслінською. Пер. з польської Д. Матіяш; за ред. І. Андрусика та О. Забужко. К.: КОМОРА, 2014. 408. с.

*КИСЛА Ольга,
ШОСТКА Марина*

ТВОРЧІСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ – ПОЗА ЧАСОМ

Великий митець належить не лише своїй епосі. Це перевірено часом. Його твори, зокрема ідеї, художні образи, переживають автора й стають надбанням прийдешніх поколінь, які кожного разу прочитують їх з точки зору свого часу, його завдань і потреб, щоразу відкривають нові пласти закладених там думок, почуттів і проблем.

Саме до таких особистостей, чії твори збагатили скарбницю духовної культури, належить Леся Українка. Її творчість стала однією з вершин художньої свідомості українського народу в його історичному поступі й водночас видатним явищем світової літератури, адже таїть у собі невичерпні джерела високих людських ідеалів добра й справедливості, сповнена пафосом оновлення світу, гуманізму й свободи.

Саме тема свободи стає наскрізною у творчості Лесі Українки, вона завжди виступала проти поневолення людини у будь-яких формах. Але перш за все заперечувала не «зовнішнє» рабство, а «внутрішнє», коли людина не тільки звикає до відсутності свободи в самовиявленні, але й цілком виправдовує це і навіть насолоджується.

Разом із тим Леся підкреслювала той факт, що не слід шукати українцям у боротьбі за своє визволення співчуття та підтримки хоч і поневолених, але імперських народів. У листі до М. В. Кривинюка від 18 лютого 1903 р. Леся Українка констатує: «Пора стати на точку, що братні народи просто сусіди, зв'язані, правда, одним ярмом, але в ґрунті речі зовсім не мають ідентичних інтересів, і через те їм краще виступати хоч поруч, але кожному на свою руку, не мішаючись до сусідньої «внутрішньої політики». Яке нам діло, що «Искра» свариться з «Революционной Россией»? Не наше діло їх мирити... Нам важно, як ті обидві (чи багато) фракцій відносяться до нас, до нашої справи, і відповідно ми мусимо вирішити, з ким нам битися, з ким миритись» [3, с. 109]. Тому закликає Леся, слід, не сподіваючись ні на кого, займатися своїми справами, невтомно трудячись для свого народу.

Багаторазово та багатоманітно піднімала цю тему Леся Українка в поетичних та драматичних творах. Хотілося б зупинитися на славнозвісній «Боярині», яка є дуже актуальною в наш час. Саме у цій драмі Леся Українка в художньо-образній формі показала протилежність спрямувань світоглядних орієнтацій двох народів. Героїня драми Оксана, що зросла у світі, орієнтованому на свободу та повагу до особистості, не